

Mevrouw Hilde Crevits
Viceminister-president van de Vlaamse Regering
Vlaams minister van Economie, Innovatie,
Werk, Sociale economie en Landbouw
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel

Onderwerp : behoud regulering nieuwe GGOs

REF : N&P/015/MAF/LAV

Bijlagen: 1

Geachte Mevrouw de Minister,

Als organisaties uit het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven zijn wij ernstig verontrust over pogingen om een nieuwe generatie van genetisch gemodificeerde gewassen en dieren (GMOs) die met nieuwe gentechnieken, zoals CRISPR/Cas, worden gemanipuleerd, te dereguleren^[i].

Samen met 162 organisaties uit meerdere Europese lidstaten waaronder 20 Belgische organisaties, stuurden we een brief aan vice-voorzitter van de Commissie, mijnheer Timmermans (bijlage 1). De brief getuigt van onze bezorgdheden en maakt voorstellen met betrekking tot de regulering van nieuwe GGOs. Deze hebben ook betrekking op uw competenties.

Context

Het Europese Hof van Justitie (EHJ) heeft geoordeeld dat een nieuwe generatie genetisch gemodificeerde organismen volgens de bestaande Europese GGO-regelgeving moet worden gereguleerd.^[ii] Het uitsluiten van deze nieuwe generatie genetisch gemodificeerde organismen van de EU GGO-richtlijn "zou de door de richtlijn nagestreefde beschermingsdoelstelling in het gedrang brengen en zou het voorzorgsbeginsel dat zij ten uitvoer tracht te brengen, niet eerbiedigen", aldus het Hof (punt 53 van het arrest).

De agrobiotech-industrie beweert dat deze nieuwe genetisch gemodificeerde organismen slechts kleine DNA-veranderingen bevatten, die ook op natuurlijke wijze zouden kunnen ontstaan, en dat zij daarom geen risico's inhouden. Uit wetenschappelijke publicaties blijkt echter dat nieuwe technieken van genetische modificatie de ontwikkelaars in staat stellen aanzienlijke genetische veranderingen aan te brengen, en dat deze veranderingen sterk kunnen verschillen van deze die in de natuur optreden.^[iii] Dit blijkt ook uit het feit dat gentechnieken via octrooien beschermd zijn. Aangezien 'nieuwheid' een voorwaarde is voor het toekennen van een octrooi, zijn de nieuwe gentechnieken dus wel degelijk verschillend van klassieke veredelingsprocessen. Bovendien kunnen nieuwe gentechnieken een reeks ongewenste genetische modificaties veroorzaken met de productie

van nieuwe toxines of allergenen, of de overdracht van antibiotica-resistentiegenen tot gevolg.^[iv] Daarnaast is het ook niet uitgesloten dat de bedoelde modificaties resulteren in eigenschappen die problemen opleveren op het gebied van voedselveiligheid, milieu of dierenwelzijn.^[v]

De toepassing van nieuwe gentechnieken voor het fokken van landbouwdieren brengt ernstige bezorgdheden over dierenwelzijn met zich mee en roept ethische vragen op. Dit is onder meer te wijten aan het grote aantal dieren dat in de testfase nodig is om levensvatbare nakomelingen te produceren en het gebrek aan voorspelbaarheid of stabiliteit van de ingrepen bij de dieren.^[vi] Het genetisch modificeren van dieren, planten of micro-organismen met nieuwe gentechnieken kan derhalve een gevaar vormen voor de consument, het dierenwelzijn en het milieu.

Als Minister van Landbouw zult u betrokken zijn bij drie komende besluiten die relevant zijn voor deze kwestie. Wij dringen er bij u op aan ervoor te zorgen dat alle organismen die zijn afgeleid van gentechnieken, gereguleerd blijven overeenkomstig de bestaande Europese GGO-normen, dat hun producten niet illegaal in onze voedselvoorziening terechtkomen en dat België een duidelijk standpunt inneemt tegen het vrijzetten van "gene drive"-organismen in het milieu.

(1) Besluit van de Commissie inzake de regulering van nieuwe gentechnieken

De Europese Commissie zal naar verwachting eind april haar standpunten over de toekomstige regelgeving inzake nieuwe gentechnieken uiteenzetten, op basis van een interne studie waartoe de Raad van Ministers opdracht heeft gegeven.^[vii] De verantwoordelijke commissaris, Stella Kyriakides, lijkt GM-technologie te beschouwen als een manier om de duurzaamheid van de landbouw te vergroten. Wij vrezen dat zij zal willen voorstellen om bepaalde gentechnieken uit te sluiten van de EU-wetgeving inzake GGO's, zoals voorgesteld door de biotech-industrie in de landbouw.

Het is niet realistisch te verwachten dat nieuwe gentechnieken zullen bijdragen tot een vermindering van de negatieve effecten van de landbouw op het milieu en het klimaat. Beloften om droogteresistente GM-gewassen te creëren en het gebruik van pesticiden drastisch te verminderen zijn zo oud als de GM-technologie zelf.^[viii] Deze beloften zijn nooit waargemaakt. Niet in het minst omdat stabiele opbrengsten in een onstabiel klimaat een kwestie zijn van goede landbouwpraktijken en lokaal aangepast zaaigoed.^[ix] Ook in België bestaan hiervan heel wat succesvolle voorbeelden. Bovendien worden producten van gentechnieken door octrooien beschermd. Octrooien op zaden hebben negatieve economische gevolgen voor de landbouwsector, waaronder monopolisering en concentratie van de zaadmarkt.

- Wij dringen er bij u op aan **te verzekeren dat België zich zal verzetten tegen elke afzwakking van de Europese GGO-regelgeving, en te zorgen voor de volledige toepassing van het arrest van het ECH van 25 juli 2018, in overeenstemming met het voorzorgsprincipe.** Om dit te bereiken moet de Commissie de inspanningen van de lidstaten ondersteunen om de illegale besmetting van EU-invoer met niet-toegelaten genetisch gemodificeerde gewassen die met nieuwe gentechnieken zijn gecreëerd, te voorkomen.^[x]

(2) Aangekondigde regressie van het Verenigd Koninkrijk op EU-normen voor ggo's

De regering van het Verenigd Koninkrijk hield recentelijk een publieksraadpleging over de vraag of zij nieuwe veredelingsstechnieken, waaronder gentechnologie, in haar definitie van genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) wil opnemen dan wel uitsluiten. Indien zij haar huidige definitie wijzigt, zou dit een duidelijke verzwakking betekenen van haar nationale gezondheids- en milieunormen ten opzichte van die van de EU.^[xi]

- Wij vragen u **een krachtige reactie van de Commissie te steunen op de raadpleging van het VK over een mogelijke wijziging van de regelgeving, die een duidelijke inbreuk zou betekenen op het beginsel van non-regressie van de Trade and Cooperation Agreement.** Wij vragen er op aan te dringen bij uw collega's uit de regering van het VK om haar plannen te laten vallen of de gevolgen voor de toekomstige handel in landbouwgoederen tussen de EU en het VK onder ogen te zien.

(3) Het standpunt van de EU over de wereldwijde regulering van "gene drive" -organismen

Een bijzonder verontrustende toepassing van nieuwe gentechnieken zijn *gene drives*. Deze technologie kan hele populaties van wilde organismen, waarvan insecten de meest prominente zijn, genetisch manipuleren, decimeren of uitroeien.^[xii] In tijden van ecologische crisis, waarin een miljoen soorten worden bedreigd, kunnen we eenvoudigweg niet experimenteren met een technologie die treffend "uitroeiing op bestelling" is genoemd.^[xiii] Een eerste representatieve bevraging onder burgers van acht EU-landen laat zien dat burgers weinig steun verlenen aan en zich sterk verzetten tegen het gebruik van gene drive technologie in het milieu.^[xiv]

De Europese Commissie heeft verklaard dat zij wil dat de EU een leidende rol speelt in natuurbescherming. De Commissie zal de EU vertegenwoordigen bij de komende onderhandelingen in het kader van het VN-Verdrag inzake Biologische Diversiteit en het Protocol van Cartagena.

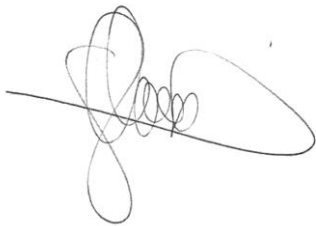
- Wij vragen u om **een wereldwijd moratorium op de introductie van *gene drive* organismen in het milieu te steunen**, zoals het Europees Parlement dat heeft gevraagd.^[xv]

Mevrouw de Minister, de resultaten van deze drie beleidsprocessen zullen bepalend zijn voor de veiligheid van onze voedselvoorziening, en de toekomstige gezondheid van milieu en klimaat. Wij dringen er bij u op aan ervoor te zorgen dat de uitspraak van het Hof van Justitie volledig wordt uitgevoerd. Wij rekenen erop dat u het voorzorgsbeginsel handhaaft, een hoog niveau van bescherming waarborgt en zowel landbouwers als consumenten het recht geeft om te kiezen wat zij zaaien en eten. Dit vereist dat alle nieuwe gentechnieken worden gereguleerd, grondig op risico's worden beoordeeld en worden geëtiketteerd.

We danken u bij voorbaat en staan steeds ter beschikking voor verdere toelichting.

Stijn Overloop
Directeur Velt
stijn.overloop@velt.nu

Leen Laenens
Voorzitter Velt
leen@velt.nu

met de steun van :

Agroecology in Action (AiA)
Amis de la Terre Belgique
Bioforum Vlaanderen
Boerenforum
Climaxi
CNCD-11.11.11.
FIAN Belgium
Fédération Unie de Groupements d'éleveurs et d'agriculteurs (Fugea)
Inter-Environnement Wallonie (IEW)
Landwijzer
Libère Terre
Mouvement d'action paysanne (MAP)
Quinoa
Réseau Meuse Rhin Moselle pour les semences paysannes et citoyennes
Terre-en-Vue
Nature et Progrès Belgique
Union Nationale des Agrobiologistes Belges (UNAB),
Velt, Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren
Vitalerassen
Wervel, Beweging voor een gezonde landbouw
Werkgroep Natuurlijk Imkeren - WNI

- [i] Volgens de Europese Raad (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D1904&from=EN>) moeten nieuwe gentechnieken gedefinieerd worden in het licht van de uitspraak van het Europese Hof van Justitie in de zaak C-528/16. Deze definitie omvat alle technieken van genetische modificatie ontstaan of ontwikkeld na 2001 (para 51 van het arrest EHJ, 25 July 2018, Case C 528/16, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=204387&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=709582>).
- [ii] met het betoog dat "de aan het gebruik van deze nieuwe technieken/methoden van mutagenese verbonden risico's vergelijkbaar zouden kunnen blijken te zijn met de risico's die voortvloeien uit de productie en de introductie van een GGO door middel van transgenese. Uit de overwegingen van het Hof volgt dus enerzijds dat de rechtstreekse wijziging van het genetisch materiaal van een organisme door mutagenese het mogelijk maakt dezelfde effecten te verkrijgen als de introductie van een vreemd gen in dat organisme, en anderzijds dat de ontwikkeling van deze nieuwe technieken/methoden het mogelijk maakt genetisch gemodificeerde variëteiten te produceren in een tempo en in hoeveelheden die totaal verschillen van die welke het resultaat zijn van de toepassing van conventionele methoden van toevallige mutagenese". (punt 48 van het in noot [ii] aangehaalde arrest van het Hof)
- [iii] Eckerstorfer MF et al (2019). An EU perspective on biosafety considerations for plants developed by genome editing and other new genetic modification techniques (nGMs). <https://doi.org/10.3389/fbioe.2019.00031>
- Kawall, K., Cotter, J. & Then, C. Broadening the GMO risk assessment in the EU for genome editing technologies in agriculture. *Environ Sci Eur* **32**, 106 (2020). <https://doi.org/10.1186/s12302-020-00361-2>
- [iv] Sansbury, B.M., Hewes, A.M. & Kmiec, E.B. Understanding the diversity of genetic outcomes from CRISPR-Cas generated homology-directed repair. *Commun Biol* **2**, 458 (2019) <https://doi.org/10.1038/s42003-019-0705-y>
- Norris, A.L., Lee, S.S., Greenlees, K.J. et al. Template plasmid integration in germline genome-edited cattle. *Nat Biotechnol* **38**, 163–164 (2020). <https://doi.org/10.1038/s41587-019-0394-6>
- Rezza, A., Jacquet, C., Le Pillouer, A. et al. Unexpected genomic rearrangements at targeted loci associated with CRISPR/Cas9-mediated knock-in. *Sci Rep* **9**, 3486 (2019) <https://doi.org/10.1038/s41598-019-40181-w>,
- Robinson, Cl. Antoniou, M. & Fagan J. *GMO myths and truths. Updated with new information on 'new GM' techniques*, Earth Open Source, Fairfield, (2018) (4th ed)
- Adikusuma, F., Piltz, S., Corbett, M.A. et al. Large deletions induced by Cas9 cleavage. *Nature* **560**, E8–E9 (2018). <https://doi.org/10.1038/s41586-018-0380-z>
- Rayner, E. et al. CRISPR-Cas9 Causes Chromosomal Instability and Rearrangements in Cancer Cell Lines, Detectable by Cytogenetic Methods *The CRISPR Journal*. Dec 2019. pp. 406-416. <http://doi.org/10.1089/crispr.2019.0006>
- [v] Eckerstorfer MF et al (2019). An EU perspective on biosafety considerations for plants developed by genome editing and other new genetic modification techniques (nGMs) <https://doi.org/10.3389/fbioe.2019.00031>
- [vi] Ormandy EH, Dale J, Griffin G. Genetic engineering of animals: ethical issues, including welfare concerns. *Can Vet J*. 2011;52(5):544-550. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3078015/>
- [vii] Council Decision (EU) 2019/1904 on the study on new genomic techniques, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D1904&from=EN> Scope of the Commission's study: https://ec.europa.eu/food/plant/gmo/modern_biotech/new-genomic-techniques_en
- [viii] Greenpeace International (2015). Twenty Years of Failure. Why GM crops have failed to deliver on their promises: their promises: <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2015/11/twenty-years-of-failure.pdf>
- [ix] Chable, V. et al. A. Embedding Cultivated Diversity in Society for Agro-Ecological Tran *Sustainability* **2020**, *12*, 784. <https://doi.org/10.3390/su12030784>

- [x] Ribarits, A. et al. Detection Methods Fit-for-Purpose in Enforcement Control of Genetical Plants Produced with Novel Genomic Techniques (NGTs). *Agronomy* 2021, 11, 61.
<https://doi.org/10.3390/agronomy11010061>;
- [xi] <https://consult.defra.gov.uk/agri-food-chain-director/regulation-of-genetic-technologies/>
- [xii] Simon, S., Otto, M. and Engelhard, M. Synthetic gene drive: between continuity and novel Rep (2018)
<https://doi.org/10.15252/embr.201845760>
- [xiii] www.economist.com/briefing/2018/11/08/the-promise-and-peril-of-gene-drives
- [xiv] www.stop-genedrives.eu/en/survey-eu-citizens-reject-genetic-engineering-of-wild-with-gene-drives/
- [xv] [European Parliament resolution of 16 January 2020 on the 15th meeting of the Conference \(COP15\) to the Convention on Biological Diversity \(2019/2824\(RSP\)\)](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0015_EN.html)
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0015_EN.html (para 13)